

Розділ I. ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

doi: 10.15330/msuc.2019.20.5-10

Олена Біда,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології,
Закарпатський угорський інституту ім. Ференца Ракоці II
(м. Берегово, Україна)

Olena Bida,

Doctor of Pedagogical Sciences, professor,
Head of the Department of pedagogy and psychology,
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute
(Beregovo, Ukraine)

tetyanna@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-0448-0852

Олександр Кучай,

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

Olexander Kuchai,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Pedagogy National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

kuchay@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-9468-0486

Антоніна Чичук,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького
(м. Черкаси, Україна)

Antonina Chychuk,

PhD in Education, Associate Professor,
Preschool Education Department,
Bogdan Khmelnytsky National University in Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine)

Toniabida@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-9982-3634

УДК 371.212.3

СТАН ДОСЛІДЖЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУ Й ОБДАРОВАНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ

Анотація. У статті розглянуто стан дослідженості проблеми розвитку інтелекту й обдарованості у дітей дошкільного віку у працях вітчизняних і зарубіжних учених. З'ясовано, що проблема виховання й навчання обдарованої дитини

дошкільного віку була предметом дослідження в роботах педагогів і психологів різних історичних періодів, але попри чималу теоретичну й практичну спадщину окремі аспекти цього багатогранного питання потребують докладнішого осмислення насамперед з огляду на актуальність розвитку обдарованої дитини дошкільного віку в нинішній час. Мета і завдання - з'ясувати стан дослідженості проблеми розвитку інтелекту й обдарованості у дітей дошкільного віку у працях вітчизняних і зарубіжних учених. У статті використано методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури) для обґрунтування вихідних положень дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчалися українські й зарубіжні джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення.

Ключові слова: розвиток інтелекту, обдарованість, діти, дошкільний вік, праці вітчизняних і зарубіжних учених.

THE STATE OF THE RESEARCH OF THE PROBLEM OF DEVELOPMENT OF INTELLECT AND CAPABILITY IN CHILDREN OF PRE-SCHOOL AGE IN THE WORK OF DOMESTIC AND FOREIGN SCIENTISTS

Abstract. The article deals with the state of research of the problem of studying the development of intelligence and giftedness in preschool children in the works of domestic and foreign scientists. It was found out that the problem of education and training of a gifted child of preschool age was the subject of research in the work of teachers and psychologists of different historical periods, but despite a considerable theoretical and practical heritage, some aspects of this multifaceted question require a more thorough understanding, first of all, given the urgency of the development of a gifted child of preschool age at the present time. The assimilation of the pedagogical heritage of famous domestic and foreign scientists is an important prerequisite for the formation of students' and teachers' pedagogical skills, the awareness of the need to creatively use historical and pedagogical ideas in modern education for working with gifted children.

The development of scientific research makes it possible to more successfully solve the problem of the development of gifted and talented children not through spontaneous selection but on the basis of modern knowledge about the nature of giftedness, the development of psychological means of stimulation and assistance to gifted and talented children.

Purpose and tasks. To find out the state of research of the problem of studying the development of intelligence and giftedness in children of preschool age in the works of domestic and foreign scientists.

In the article methods of research are used: theoretical (analysis of philosophical, pedagogical, psychological literature), for substantiation of initial research positions; the interpretive-analytical method on the basis of which Ukrainian and foreign sources were studied using synthesis, analysis, systematization and generalization.

Keywords: the state of research of the problem, the development of intelligence, giftedness, children of preschool age, the work of domestic and foreign scientists.

ВСТУП

Постановка проблеми. Проблема виховання й навчання обдарованої дитини дошкільного віку була предметом вивчення в роботах педагогів і психологів різних історичних періодів. Попри чималу теоретичну й практичну спадщину окремі аспекти цього багатогранного питання потребують докладнішого осмислення насамперед з огляду на актуальність розвитку обдарованої дитини дошкільного віку в нинішній час.

Завдяки інтелектуальним здібностям людина пізнає світ, пристосовується до нього й видозмінює його; що більш в людини інтелектуальні здібності, то ефективніше вона це робить, – приблизно такими були уявлення про інтелект у древніх греків і римлян. На людей, які мали непересічні інтелектуальні здібності, покладали великі надії, відводячи таким особистостям особливу роль у суспільстві. Так, на думку Платона (Plato), люди з високим рівнем інтелектуальних здібностей мали б утворювати окрему елітарну касту й перебувати на вершині соціальної піраміди.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ – з'ясувати стан дослідженості проблеми розвитку інтелекту й обдарованості у дітей дошкільного віку у працях вітчизняних і зарубіжних учених.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано: теоретичні методи (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури) для обґрунтування вихідних положень дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчалися українські й зарубіжні джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перший систематичний план (Шепотько В.П., 2006, с. 27) для розпізнавання й розвитку обдарованих дітей запропонований Платоном 2350 років тому. Учений вважав, що лідери нації мають пройти різні серії випробувань – як академічних, так і ситуативних, починаючи з дошкільного віку. До подальшого навчання з математики й діалектики допускали лише тих дітей, які склали тести (серія випробувань). Мислитель зауважував: «Ми, спостерігаючи за ними з раннього дитинства, повинні відібрати тих, у кого добра пам'ять і хто не обдурить. Інше ми повинні відкинути... Ми повинні перевіряти їх суворіше, як золото перевіряють у вогні». Дітей дошкільного віку, які виконали тести добре, зараховували до школи. Платон випереджав у поглядах свій час, стверджуючи, що навчання й, зокрема, тести потрібно пропонувати представникам обох статей, хоч допускав, що в середньому продуктивність у дівчат буде дещо нижчою, ніж у хлопців (Republic of Plato, 1926). Попри прогресивні міркування, пропозиції Платона не були реалізовані (Morgan A. B., 1955, p. 171).

Конфуцій (Confucius), один із видатних філософів в історії людства, пропонував відбирати обдарованих дітей дошкільного віку і докладати зусиль до їхнього інтенсивного розвитку (Жук Л. В., 2009, с. 3).

У зарубіжній психології джерела вчення про обдарованість сягають сивої давнини. Так, у праці іспанського лікаря Х. Уарте (J. Huarte) «Дослідження здібностей до наук» (1575 р.) висвітлено такі питання: види обдарованості, відповідність науки й мистецтва кожному обдаруванню, ознаки обдарування (Гальтон Ф., 1975). Німецький учений-енциклопедист К. Вольф (C. Wolf) (XVII–XVIII ст.) пов'язував поняття обдарованості з ідеєю спонтанної активності душі, аналізуючи в єдиному контексті те, що сучасні психологи зараховують до здібностей і мотивів (Загребельна О. О., 2008, с. 64). На думку Й. Песталоцці (J. Pestalozzi), основні завдання розумового виховання полягають у засвоєнні дитиною знань, що ґрунтуються на чуттєвому досвіді, а також у розвитку розумових здібностей (Коваленко Є. І., 2008, с. 673).

Перші наукові дослідження проблеми інтелекту здійснено лише наприкінці XIX ст. У 1869 р. британський науковець Ф. Гальтон (F. Galton) опублікував монографію про спадковість таланту (Гальтон Ф., 1975). За його висловом, якщо людина розумово обдарована, енергійна в роботі, навряд чи будь-які причини можуть перешкодити їй виокремитися з-поміж інших (Гальтон Ф., 1975, с. 39). Ф. Гальтон довів, що видатні люди часто мали видатних батьків. Представник нейтивізму Л. Терман (L. Terman) дійшов висновку про вирішальне значення спадковості на основі проведення лонгитюдних досліджень обдарованих дітей, соціального статусу та освітнього рівня їхніх батьків (Norton R., 1884).

Гільбух, О. Гарнець, С. Коробко висловлювали сумніви стосовно таких теоретико-методологічних положень нейтивізму, вважаючи його немотивованим, оскільки в половині досліджуваних сімей один із батьків мав професію, що вимагала вищої освіти. Науковці порушували питання про те, як міг бути переданий видатний інтелект за механізмом генетичної спадковості в сім'ях, де він не був сформований у батьків. Учені пояснювали твердження Ф. Гальтона й Л. Термана тим, що вони знали лише один вид спадковості – генетичний. Однак факти, якими керувалися дослідники, можна аргументувати спадковістю іншого виду (соціальною спадковістю), що особливо сприятливий у культурному плані сімейного середовища (Гільбух Ю. З., Гарнец О. В. & Коробко С. Л., 1990, с. 149).

Упродовж тривалого часу навчання обдарованих дітей дошкільного віку не приділяли належної уваги. До середини XIX ст. головним визнавали відтворення завченого матеріалу (Столбова Е. Г., с. 20).

На думку З. Малькової, присутня роль у зміні трактування початкового навчання належить Дж. Дьюї (J. Dewey) (XIX–XX ст.) і його послідовникам, які представляють напрям «прогресивного» виховання (Малькова З. А., 2003). Розвиваючи міркування З. Малькової про семантику поняття початкового навчання, А. Бабашов зазначає, що ідеї Дж. Дьюї та інших «прогресивістів» були значущими для переосмислення концепції дошкільної і початкової освіти і побудови освіти на педоцентристських засадах, оскільки закликали враховувати інтереси та спонтанні потреби дітей (Бабашев А. Э., 1997). Аналогічних міркувань дотримується й О. Столбова, зауважуючи, що Дж. Дьюї обстоював ідею практичної спрямованості навчання, тому що дитина – це вихідна точка, центр і кінець усього. Потрібно завжди зважати на її розвиток (Столбова Е. Г., с. 29).

Упродовж XIX–XX ст. у США відбувалися становлення та розвиток дошкільної і початкової освіти. Суттєве місце займає диференційоване навчання. Диференціацію здійснювали в усіх ланках освіти. Характерною ознакою цих навчальних закладів було різноманіття навчальних програм (Gifted Child Society, 2016). Це вирізняє американську освіту, яка спрямована на навчання обдарованих дітей.

Під впливом державної освітньої політики в США починає розвиватися система пошуку й навчання обдарованих дітей (середина XIX століття). У 1868 році була впроваджена програма надання допомоги «обдарованим дітям» під назвою «Сприяння прискоренню» за ініціативою суперінтенданта шкіл міста Сент-Луїса Харріса (W. Harris) (Educational and the American Dream, 1989).

Творча діяльність як наукова проблема поставала об'єктом студіювання в різних країнах. В. Пилипчук стверджує, що в 1917–1920 рр. вагоме значення для розбудови української освіти мали резолюції

Всеукраїнського з'їзду вчителів (10–12 / VIII – 1917 р., м. Київ), які сприяли практичній реалізації теоретичних положень української освітньої політики. Резолюції орієнтували організаційно-методичні підвалини дошкільних закладів та школи на національну творчість (словесну, музичну, мистецьку тощо), краєзнавчий матеріал, а також вимагали зважати на вікові та індивідуальні особливості дітей (Пилипчук В., 2008, с. 219–220). У період становлення української державності великого значення надавалося розбудові системи підготовки педагогічних кадрів. У системі вищої освіти України увага акцентувалася на формуванні педагогічної майстерності майбутніх вихователів. Аналіз наукової літератури періоду національно-державного відродження в Україні (1917–1921 рр.), здійснений О. Лавріненком, свідчить, що студентам Київського педагогічного, Глухівського та Полтавського вчительських інститутів пропонували для опрацювання науково-методичні видання, в яких йшлося про необхідність оволодіння основами педагогічної майстерності (Лавріненко О., 2008, с. 510).

На першому Всеукраїнському з'їзді вчителів наголошувалося на тому, що педагог повинен мати змогу самовдосконалюватися, саморозвиватися. У Статуті Полтавського педагогічного інституту 1920 року зазначено, що для формування педагогічної майстерності у навчальний процес уведено такі обов'язкові форми діяльності, як творчі лабораторні роботи, наукові спостереження за діяльністю вчителя з подальшим аналізом та обговоренням, практичні заняття з окремих методик викладання. Для відшліфовування рівня майстерності викладання при ВНЗ створювалися дослідницькі школи, де студенти проводили пробні заняття, навчалися організовувати педагогічну взаємодію з дітьми (Лавріненко О., 2008, с. 521–522). Як слушно зауважує В. Майборода, на «фасоцвиші» основним був активно-творчий метод із переважанням семінарських і практичних занять над лекціями й теоретичними курсами. Студенти, оцінюючи себе, порівнювали, якими вони були на початку триместру і в кінці (Майборода В. К., 1992, с. 45–46).

Для поліпшення підготовки фахівців при педагогічних навчальних закладах створювали навчально-допоміжні установи, одним із завдань яких була наукова перевірка нових методів навчання й виховання. Такі установи не повинні були використовувати у своїй практичній діяльності традиційні методи й форми роботи, «де немає простору для свіжої думки, ініціативи студентського колективу і педвузу в цілому» (Майборода В. К., 1992, с. 61).

До рівня професійної майстерності педагога ставилися такі вимоги: викладання має бути цікавим і захоплюючим для дітей дошкільного віку; словесні пояснення необхідно підкріплювати наочним матеріалом; вихователів слід піклуватися про те, щоб логічні асоціації переважали над механічними, розвивати увагу під час спостереження за природними явищами, у ході самостійної творчості (дитячі ігри, ручна праця, малювання, віршування тощо) (Лаврінченко О., 2008, с. 511-512).

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу періоду становлення української державності, варто відзначити прогресивні риси організації освіти в країні, що перегукуються з вимогами до підготовки вихователя та виконання ним обов'язків на сучасному робочому місці: оволодіння основами педагогічної майстерності, ознайомлення дітей дошкільного віку із краєзнавчим матеріалом, урахування індивідуальних особливостей дітей, розвиток їхньої творчості. Особлива увага зосереджувалася на дітях, які мали хист до науки, тобто на обдарованих. Вимоги, які ставились до професійної майстерності вихователя, передбачали: застосування на заняттях методів активного навчання (аналіз, визначення подібності й відмінності предметів, протиставлення ознак), розвиток у дітей навичок формулювання самостійних суджень про предмети та явища природи, розвиток творчості. Така продумана освітня політика знайшла підтримку серед широкої громадськості. Безперечно, тогочасні політичні негаразди не дали змоги завершити прогресивні починання в українській освіті (Лаврінченко О., 2008, с. 526).

З ухваленням 1958 року закону «Про освіту в цілях національної оборони» в країні розпочався перший етап (50–60-ті роки ХХ ст.) розвитку системи навчання обдарованих учнів, спрямований на пошук і підготовку «національної еліти». Проведена в тому ж році 57-ма конференція Національної асоціації проблем освіти також була присвячена обдарованим дітям. Під час роботи учасники продемонстрували різноманіття підходів до виявлення й навчання обдарованих дітей, що підтвердило певний дослідницький інтерес до цієї проблеми.

Як зазначає Н. Поморцева, другий етап – становлення системи навчання найбільш здібних дітей – датований 70-ми – початком 80-х років ХХ ст. У цей період предметом уваги дослідників і педагогічної громадськості країни став феномен «обдарованість» як багатофакторне й багатоаспектне явище (Поморцева Н. П., 2002, с. 14).

Вчені А. Пассов (А. Passow) та М. Фразієр (М. Frasier) стверджують, що на третьому етапі (із середини 80-х років і донині) зусилля психолого-педагогічної теорії і практики спрямовувалися на пошук оптимальних умов для навчання різних категорій обдарованих дітей.

Згідно з даними Н. Сельдінської, з 1975 року функціонує Всесвітня рада з проблеми обдарованих і талановитих дітей, до складу якої входять представники майже 50 країн, зокрема вчені США, країн Європи, окремих держав Латинської Америки, Китаю тощо. Сфера діяльності цієї організації надзвичайно широка: окрім координації й субсидування наукових досліджень, вона докладає чималих зусиль до сприяння обдарованим і талановитим дітям у різних країнах світу (Сельдінська Н. Н., 2002, с. 58).

На думку А. Жуганова, було б абсолютно неправильним нехтувати досвідом зарубіжних країн, як-от Сполучених Штатів Америки, де ще 40 років тому федеральний уряд спрямував сотні мільйонів доларів на вдосконалення системи відбору й навчання талановитої молоді. Приватні школи, академічні відділення державних шкіл здійснювали солідну підготовку, надаючи широкі можливості для поглиблення знань, самостійної роботи, організації експериментальних і пошукових проектів (Жуганов А. В., 1991).

О. Кульчицька зазначає, що на початку 80-х ХХ ст. років реалізовано міжнародний проект, який включав дослідників із семи країн світу), спрямований на вивчення особливої психологічної якості найобдарованіших дітей. На основі науково-дослідницької роботи створено методичні посібники для педагогів і батьків. Отже, обдарованість – це не лише психологічна, а й педагогічна, соціальна проблема (Кульчицька О. І., 2008, с. 3).

Стосовно розв'язання проблеми обдарованості в Україні в роки радянської влади І. Зязюн зауважує: «Щодо обдарованості, то до 90-х років ХХ ст. у нас не те, щоб заборонялось говорити про неї, а було просто недоречно ставити питання про творчу обдарованість людини, тому що це була проблема буржуазної педагогіки і психології. Власне, дбати про те, щоб десь, на якомусь рівні звертали особливу увагу на талант, було непопулярно і, начебто, шкодило нашій системі» (Моляко В. О., 2000, с. 2).

Як зазначає А. Матюшкін, у кінці 80-х років ХХ ст. створені сприятливі умови для інтенсифікації досліджень і практичного використання результатів у системі диференційованого навчання. Розвиток наукових досліджень дає змогу більш успішно розв'язувати проблему розвитку обдарованих і талановитих дітей не шляхом стихійного відбору, а на основі сучасних знань про природу обдарованості, розроблення психологічних засобів стимулювання й допомоги обдарованим і талановитим дітям (Матюшкін А. М., 1989, с. 30).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

В Україні в 60-80-тих роках ХХ ст. над розв'язанням аналізованої проблеми працювала незначна кількість учених, лише наприкінці ХХ ст. були розгорнуті теоретичні студії, а також розпочато навчання й виховання обдарованих дітей у практичному плані. Зауважимо, що ступінь опрацювання феномену обдарованості дітей дошкільного віку, розвитку системи їх ідентифікації в США суттєво випереджає технології діагностики здібностей, відбору обдарованих і допомоги їм в Україні. Не викликає сумнівів той факт, що досвід країн зарубіжжя, досягнення сучасної американської педагогіки і психології та держав Європейського Союзу необхідно вивчати, узагальнювати й шукати шляхи до впровадження в Україні кращих і прийнятних його елементів.

Підсумовуючи вищевикладене, наголосимо, що явища унікальності, талановитості, обдарованості цікавили прогресивних діячів ще з часів Платона, тому наукові дослідження обдарованості тривали всі минулі століття історії людства. Однак, згідно із влучним зауваженням Т. Кириєнко, суспільство й досі не виробило єдиної думки стосовно сутності обдарованості (Кириєнко Т. Ж., 2011, с. 19). З огляду на це питання обдарованості потребує докладного наукового розроблення, особливо це стосується напряму інтелектуальної творчості, творчої обдарованості дітей дошкільного віку. Засвоєння педагогічної спадщини відомих вітчизняних і зарубіжних учених – важлива передумова формування в студентів і педагогів педагогічної майстерності, усвідомлення необхідності творчо використовувати історико-педагогічні ідеї в сучасній освіті для роботи з обдарованими дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Шепотько, В. П. (2006). Організація навчання обдарованих і талановитих школярів : навчально-методичний посібник. *Рідна школа*, 2, 27–54.
- Republic of Plato, Ed. James Adam with an introduction by D. A. Rees (1926). *Cambridge University Press*, 1, Book I–V, 345–364.
- Morgan, A. B. (1955). Identification and Guidance of Gifted Children. *The Scientific Monthly*, 80(3), 171–174.
- Жук, Л. В. (2009). Обдарована дитина в умовах сучасної освітньої системи. *Обдарована дитина*, 1, 3–7.
- Гальтон, Ф. (1975). *Наследственность таланта, ее законы и последствия*. Санкт-Петербург: Ред. журн.
- Загребельна, О. О. (2008). Дослідження проявів інтелектуальної та творчої обдарованості: теоретичний аналіз. *Обдарована дитина*, 8, 63–67.
- Коваленко, Є. І. (2008). Песталоцці Йоган Генріх. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремін*. Київ: Юрінком Інтер, 775–776.
- Norton, R. (1984). Gifted children. *The Elementary school* / R. Norton, G. Domen. January, 3, 222.
- Гильбух, Ю. З. (1990). Феномен умственной одаренности / Ю. З. Гильбух, О. В. Гарнец, С. Л. Коробко. *Вопросы философии*, 4, 147–155.
- Столбова, Е. Г. (2005). *Особенности обучения одаренных детей в начальной школе США*. (Кандидатская диссертация). Волгоград.
- Малькова, З. А. (2003). Научные поиски решения актуальных проблем обучения и воспитания учащихся в США. *Развитие современной педагогической науки в зарубежных странах* / под ред. Б. Л. Вульфсона, З. А. Мальковой, Н. М. Воскресенской. Москва: изд-во УРАО, 5–61.
- Бабашев, А. Э. (1997). *Основные направления развития содержания образования в средней школе США*. (Кандидатская диссертация). Волгоград.
- Gifted Child Society (2016). URL : <http://www.gifted.org>.
- Educational and the American Dream: Conservatives, Liberals and Radicals Debate the Future of Education Ed. by Holtz H. E. Cranly, Mas. (1989): Bergin A. and Carvey Publishers, Inc.
- Пилипчук, В. (2008). Соціально-політичні аспекти розвитку системи освіти в Україні (1917 – 1920 рр.). *Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір* : зб. наук. пр. / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ : Хмельницький, 67-78.
- Лавріненко, О. (2008). Теорія і практика оволодіння основами педагогічної майстерності у вищих закладах освіти України періоду національно-державного відродження (1917 – 1921 рр.). *Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір* : зб. наук. пр. / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ : Хмельницький, 26-34.
- Майборода, В. К. (1992). *Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917 – 1985)* / за ред. В. І. Лугового. Київ: Либідь.
- Поморцева, Н. П. (2002). *Современное состояние и тенденции развития системы обучения одаренных учащихся в общеобразовательной средней школе США*. (Кандидатская диссертация). Казань.
- Сельдинская, Н. Н. (2002). *Современные педагогические условия совершенствования воспитания и обучения одаренных учащихся в США*. (Кандидатская диссертация). Москва.
- Жуганов, А. В. (1991). *Творческая активность личности: Содержание, пути формирования и реализации*. Ленинград : Наука.
- Кульчицька, О. І. (2008). Проблема обдарованості в сучасній психології. *Обдарована дитина*, 1, 2–7.
- Моляко, В. О. (2000). Напередодні ери обдарованості. *Обдарована дитина*, 2000, 1, 2–4.
- Матюшкин, А. М. (1989). Концепция творческой одаренности. *Вопросы психологии*, 6, 29–33.
- Кириєнко, Т. Ж. (2011). Система роботи с одаренными детьми. *Дополнительное образование и воспитание*, 9 (143), 19–23.

REFERENCES

- Shepotjko, V. P. (2006). Orghanizacija navchannja obdarovanykh i talanovytykh shkoljariv: navchaljno-metodychnyj posibnyk. *Ridna shkola*, 2, 27–54.
- Republic of Plato, Ed. James Adam with an introduction by D. A. Rees (1926). *Cambridge University Press*, 1, Book I–V, 345–364.
- Morgan, A. B. (1955). Identification and Guidance of Gifted Children. *The Scientific Monthly*, 80(3), 171–174.
- Zhuk, L. V. (2009). Obdarovana dytyna v umovakh suchasnoji osvitynoji systemy. *Obdarovana dytyna*, 1, 3–7.
- Ghaljton, F. (1975). *Nasledstvennostj talanta, ee zakony y nasledstvyja*. St. Petersburg. : Red. zhurn.
- Zaghebeljna, O. O. (2008). Doslidzhennja projaviv intelektualnoji ta tvorchoji obdarovanosti: teoretychnyj analiz. *Obdarovana dytyna*, 8. S. 63–67.
- Kovalenko, Je. I. (2008). Pestalocci Joghann Ghenrikh (Pestalozzi Johan Henry). *Encyklopedija osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy ; gholovnyj red. V. Gh. Kreminj*. Kyiv. : Jurinkom Inter, 775-776.
- Norton, R. (1984). Gifted children. *The Elementary school* / R. Norton, G. Domen. January, 3, 222.
- Ghyljubukh, Ju. Z. (1990). Fenomen umstvennoj odarennosti / Ju. Z. Ghyljubukh, O. V. Gharnec, S. L. Korobko. *Voprosy fylosofyy*, 4, 147–155.
- Stolbova, E. Gh. (2005). *Osobennosty obuchenyja odarenykh detej v nachalnoj shkole SShA*. (Candidate's thesis). Volghograd.
- Maljkova, Z. A. (2003). Nauchnye poysky reshenyja aktualnykh problem obuchenyja y vospityanja uchashhykhsja v SShA. *Razvytye sovremennoj pedaghoghycheskoj nauky v zarubzhnykh stranakh* / pod red. B. L. Vuljfszona, Z. A. Maljkovoj, N. M. Voskresenskoj. Moscow : yzd-vo URAO, 5–61.
- Babashev, A. E. (1997). *Osnovnye napravlenyja razvytyja soderzhanyja obrazovanyja v srednej shkole SShA*. (Candidate's thesis). Volghograd.
- Gifted Child Society (USA). Retrieved from: <http://www.gifted.org>.

- Educational and the American Dream: Conservatives, Liberals and Radicals Debate the Future of Education Ed. by Holtz H. E. Cranly, Mas. (1989): Bergin A. and Carvey Publishers, Inc.
- Pylypchuk, V. (2008). *Socialjno-politychni aspekty rozvytku systemy osvity v Ukraini (1917 – 1920 rr.)*. Pedagoghichna osvita i osvita doroslykh: jevropskyj vymir : zb. nauk. pr. / za red. I. A. Zjazjuna, N. Gh. Nychkalo. Kyiv: Khmeljncykj, 67-78.
- Lavrinenko, O. (2008). Teorija i praktyka ovolodinnja osnovamy pedagoghichnoji majsternosti u vyshhykh zakladakh osvity Ukrainy periodu nacionaljno-derzhavnogho vidrodzhennja (1917 – 1921 rr.). *Pedagoghichna osvita i osvita doroslykh: jevropskyj vymir : zb. nauk. pr. / za red. I. A. Zjazjuna, N. Gh. Nychkalo*. Kyiv: Khmeljncykj, 26-34.
- Majboroda, V. K. (1992). *Vyshha pedagoghichna osvita v Ukraini: istorija, dosvid, uroky (1917 – 1985)* / za red. V. I. Lughovogho. Kyiv : Lybidj.
- Pomorceva, N. P. (2002). *Sovremennoe sostojanye y tendencyy razvytyja systemy obuchenija odarennykh uchashhykhsja v obshheobrazovatel'noj srednej shkole SShA*. (Unpublished doctoral dissertation). Kazanj.
- Seljdynskaja, N. N. (2002). *Sovremennye pedagoghicheskye uslovjya sovershenstvovanyja vospytanyja y obuchenija odarennykh uchashhykhsja v SShA*. (Candidate's thesis). Moscow.
- Zhughanov, A. V. (1991). *Tvorcheskaja aktyvnost' lychnosty: Soderzhanye, puty formirovanyja y realizacyy*. Leningrad : Nauka.
- Kuljchycjka, O. I. (2008). Problema obdarovanosti v suchasnij psykholohiji. *Obdarovana dytyna*, 1, 2–7.
- Moljako, V. O. (2000). Naperedodni ery obdarovanosti. *Obdarovana dytyna*, 1, 2–4.
- Matjushkyn, A. M. (1989). Konceptyja tvorcheskoj odarennosti. *Voprosy psykholohyy*, 6, 29–33.
- Kyryenko, T. Zh. (2011). Sistema raboty s odarennyjmi detjmy. *Dopolnytel'noe obrazovanye y vospytanye*, 9(143), 19–23.

Статтю подано до редколегії 12.01.2019 р.
Рекомендовано до друку 02.02.2019 р.